

УДК 378/14

ДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ**А.І. Марченко, Л.М. Михалевська**

***Анотація.** У статті проаналізовані сучасні дидактичні принципи використання інноваційних освітніх технологій у підготовці майбутнього вчителя, здійснено спробу систематизації правил застосування педагогічної інноватики у виші.*

***Ключові слова:** дидактичні принципи, інноваційні освітні технології, підготовка педагогів, сфера освіти.*

***Аннотация.** В статье проанализированы современные дидактические принципы использования инновационных образовательных технологий в подготовке будущего учителя, предложена систематизация правил использования педагогической инноватики в вузе.*

***Ключевые слова:** дидактические принципы, инновационные образовательные технологии, подготовка педагогов, сфера образования.*

***Annotation.** The article analyzes modern didactic principles for the use of innovative educational technologies in training of future teachers, the attempt of systematization of rules of application of pedagogical innovation in higher education.*

***Keywords:** didactic principles, innovative educational technologies, training of teachers, education.*

Постановка проблеми. Сучасний етап історичного розвитку характеризується активним поширенням таких процесів, як глобалізація та регіоналізація. Вони знаходять вияв у всіх сферах життя суспільства. Не залишається осторонь й освітня галузь. Адже адекватне реагування на зміни в політиці й економіці держави неможливе без підготовки фахівців, які зможуть конкурувати на ринку праці та почувати себе комфортно та захищено в умовах нових світових реалій. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває запровадження інноваційних освітніх технологій, що дозволяють якісно впливати на навчальний процес.

За власними спостереженнями, традиційна система навчання в школі культивує, насамперед, виконавську функцію, тобто якомога більш успішне відтворення зразків і алгоритмів, що задані вчителем у готовому вигляді. Цілком закономірно, що в такій ситуації динаміки в розвитку особистості учня практично не відбувається. Економіка та інші сфери суспільного життя, що постійно оновлюються, потребують компетентних фахівців, спроможних самостійно приймати рішення й нести особисту відповідальність за доручену справу, таких, які мають проєктивний тип мислення й уміють проєктувати власну життєдіяльність, завжди готові до творчого пошуку. Виховання й навчання таких майбутніх спеціалістів – сьогоднішніх учнів – першочергове завдання сучасного вчителя. Виразною на часі постає проблема трансформації змісту професійної підготовки студентів педагогічного вишу в напрямку розвитку в них умінь і навичок використовувати інноваційні освітні технології, що в умовах майбутньої вчительської діяльності стане визначальним чинником підготовки відповідальних і компетентних учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окреслена проблема, враховуючи її соціальну значущість та багатовекторність, інтенсивно обговорюється в широких наукових колах. У контексті нашого дослідження окремі питання щодо основ, змісту та особливостей застосування інноваційних технологій в освіті висвітлені в працях Н.Бондарчука й О.Булейко, М.Кадемії, М.Петрушової [1; 4; 6].

Метою цієї статті є спроба систематизації та аналізу сучасних дидактичних принципів використання інноваційних освітніх технологій для підготовки майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні практично всі інновації в системі освіти безпосередньо пов'язані з її оновленням. Процеси реформування охоплюють не лише змістову складову, а й технології здійснення навчання. За таких умов пріоритетними стають не кількісні, а якісні показники. Ефективність реалізації інноваційних освітніх технологій залежить від рівня підготовки середовища, в якому вони запроваджуються. Не менш важливим аспектом є дидактичні принципи їх використання. Значна варіативність цієї категорії, а як наслідок – можливість поступової корекції, дозволяє впливати на кінцевий результат підготовки майбутніх фахівців. Враховуючи специфіку та складність означеного питання, воно потребує більш детального аналізу.

Насамперед визначимося із поняттєво-категоріальним апаратом, дамо визначення основних понять, яких надалі будемо дотримуватися. Принципи навчання – загальні нормативні положення, якими слід керуватися для забезпечення його ефективності [2, с. 116]. «Принципи навчання розглядаються як загальні вимоги, які ставить середовище системи навчання (суспільство, природа, людина) до самої системи. Вони визначають, а точніше, вказують на спрямованість процесу навчання» [5, с. 81-82]. Розглядаючи сучасні класифікації дидактичних принципів, ми спиралися на підходи В.Галузяка, М.Гарунова, І.Малафійк [2; 3; 5].

Дидактичні принципи залежать від таких факторів: соціальні зміни в суспільстві, стан розвитку науки та технічних засобів у певному часовому періоді, економічне зростання та інші. Варто звернути увагу на той факт, що будь-які дидактичні принципи не можуть розглядатися як набір певних правил чи законів. У їхній суті закладена необхідність постійного поглиблення та видозміни.

Усю сукупність відомих дидактичних принципів умовно можна поділити на кілька груп. До першої з них належать загальні принципи, перелік яких можна побачити в сучасних підручниках з педагогіки, – це принципи системності та послідовності навчання, наочності, свідомості й активності учнів у навчанні, доступності навчання, забезпечення міцності результатів навчання, науковості, зв'язку навчання з життям, теорії з практикою, принцип врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів [2, с. 118]. Наступна група об'єднує принципи, які стосуються цілей і змісту навчання, – відповідність державним освітнім стандартам, історизм, цілісність і комплексність. До третьої групи віднесемо принципи, що охоплюють дидактичний процес і адекватну йому педагогічну систему з її елементами [5, с. 113].

Кожен дидактичний принцип має власні особливості, що залежать від використовуваних методів для засвоєння матеріалу майбутнім учителем. Характеризується індивідуальними здібностями, інтересами, інтелектуальними можливостями. Крім того, необхідно враховувати сучасний підхід до організації системи освіти, в якому одна із ключових ролей належить інформаційним технологіям, що потребує набуття додаткових умінь (уміння працювати з інформацією, логічно мислити, освоювати нові форми самопідготовки та інші).

Повертаючись до визначення основних категорій, зауважимо, що термін інновація означає оновлення процесу навчання, який спирається головним чином на внутрішні фактори. Термін «технологія в освіті» набув поширення у 1940-х рр., з початку 1980-х рр. частіше вживається термін «педагогічні технології», єдиного підходу до сприйняття суті яких досі немає [1, с. 208]. У статті, присвяченій інноваційним технологіям навчання, М.Кадемія послуговується наступним визначенням. Педагогічні технології – це технології, що забезпечують перетворення педагогічного процесу в освітній установі на цілеспрямовану діяльність усіх його суб'єктів [4, с. 275]. Автор зацентувала увагу на педагогічних технологіях, що інтегровані з інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ) і використовують можливості сервісів глобальної мережі Інтернет. У дослідженні доводиться, що запровадження сучасних педагогічних технологій навчання, використання коучингу сприяє модернізації вищої освіти, підготовці конкурентоздатного фахівця [4, с. 278].

Сьогодні зв'язок інформаційних технологій з освітнім процесом також посилюється значним поширенням практики дистанційного навчання. М.Петрушова визначає наступні дидактичні принципи застосування інформаційних технологій у дистанційному навчанні:

- а) принцип пріоритетності педагогічного підходу при проектуванні навчального процесу;
- б) принцип гнучкості та динамічності навчального процесу;
- в) принцип доцільного використання інформаційних технологій;
- г) принцип врахування початкових знань студента;
- д) принцип модульності;
- е) принцип забезпечення захисту інформації;
- є) принцип інтерактивності;
- з) принцип інтенсифікації [6, с. 156].

В освітньому процесі здійснюється їхня комплексна реалізація в поєднанні з традиційними дидактичними принципами наочності, індивідуального підходу, доступності, системності, руху від простого до складного та інших.

Педагогічні технології перебувають в тісному зв'язку з ідеями та досвідом системного аналізу, психології, соціології. Запровадження нестандартних занять, у яких максимально враховуються вікові особливості, здібності, нахили та інтереси кожного студента, а незвичайні форми покращують сприймання нового матеріалу, його осмислення та узагальнення, можуть стати дійсно інноваційними [1, с. 208].

У ході вивчення теорії та практики педагогічної освіти ми переконалися, що для самореалізації потенційних можливостей учасників педагогічного процесу та їхньої самореалізації найбільш прийнятними виступають технології, побудовані на основі цілісного педагогічного процесу: технологія колективно-пізнавальної діяльності, технологія співпраці, технологія модульного навчання, технологія диференційованого та різнорівневого навчання, які створюють необхідні сприятливі умови для активної творчої колективної діяльності й базуються на шанобливому ставленні до дитини, її інтересів, психологічних можливостей, бажань.

Процес підготовки майбутніх учителів від самого початку повинен бути орієнтований на об'єкт їхньої професійної діяльності, тобто на педагогічний процес, оскільки без знання сутності, закономірностей, структури цього процесу неможливо формувати готовність до використання інноваційних технологій.

Формування готовності майбутніх учителів до використання інноваційних технологій має здійснюватися поетапно, починаючи з перших курсів, для чого необхідно відшукати відповідні можливості в змісті усіх психолого-педагогічних дисциплін. Варто також змінювати форми й методи організації навчально-пізнавальної діяльності студентів: відходити від традиційного «пасивного слухання» у бік позицій «активної творчої особистості», що готова до постійного саморозвитку й самовдосконалення через лекції-діалоги, лекції-віртуальні екскурсії, міні-лекції самих студентів, семінари-дискусії, ділові ігри, психологічні й педагогічні тренінги зі спілкування, майстер-класи відомих фахівців – учителів-практиків, викладачів вишу, методистів тощо.

Насамкінець зауважимо, що критерії для стратегії навчання майбутніх вчителів у вищій школі, визначені М.Гаруновим, зберігають свою актуальність:

- а) орієнтованість вищої освіти на розвиток особистості майбутнього вчителя;
- б) відповідність структури програм вищої освіти сучасним і прогнозованим тенденціям розвитку науки й техніки;
- в) оптимальні пропорції використання загальних, групових та індивідуальних форм організації навчального процесу у вищому навчальному закладі;
- г) раціональне використання сучасних методів та засобів навчання на різних етапах підготовки вчителів;
- д) відповідність результатів підготовки студентів до вимог відповідної категорії вчителя та його професійної діяльності;
- е) забезпечення майбутніх фахівців конкурентоздатними знаннями та навичками на сучасному ринку праці [3, с.89]

Висновки. З огляду на сказане вище, доходимо висновку, що інновація є основною формою розвитку сфери освіти. У сучасних суспільно-культурних умовах запровадження інноваційних освітніх технологій є пріоритетним напрямом і одним із провідних факторів реформування та модернізації вітчизняної системи вищої освіти. Однак ефективне їхнє використання неможливе без належного наукового обґрунтування, вивчення зарубіжного досвіду, врахування суто українських реалій, доцільного вибору дидактичних принципів та методів. Актуальним напрямом подальших розробкозначеної проблеми є аналіз освітньо-розвивального потенціалу кожного з дидактичних принципів використання інноваційних освітніх технологій на різних етапах підготовки майбутніх учителів.

Література

1. Бондарчук Н.В. Інноваційні технології в освіті / Н.В. Бондарчук, О.І. Булейко // Педагогічний альманах : зб. наук. пр. / Комун. вищ. навч. закл. «Херсон. акад. неперервної освіти». – К.: Ленвіт, 2011. – Випуск 9. – С. 207-213.
2. Галуз'як В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. Педагогіка – Вінниця, 2007. – 399 с.
3. Гарунов М.Г. Етюди дидактики вищої школи / М.Г. Гарунов, Л.Г. Семущина, Ю.Г. Фокин, А.П. Чернышев. – М.: НИИ ВО, 1994, – 135 с.
4. Кадемія М.Ю. Інноваційні технології навчання у підготовці майбутніх учителів / М.Ю. Кадемія // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. Випуск 1 (8). – 2014. – С. 274-279
5. Малафійк І. В. Дидактика. Навчальний посібник / Малафійк І. В. – К. : Кондор, 2009. – 398 с.
6. Петрушова М.В. Дидактические принципы применения информационных технологий в дистанционном обучении. // Проблемы информатики в образовании, управлении, экономике и технике: Сб. статей XI Международ. научно-техн. конф. – Пенза: ПДЗ, 2011. – С. 155-157.